

Vývoj česko-ruských obchodních vztahů na pozadí ukrajinského konfliktu

Jakub Tomášek a Barbora Knappová

Na počátku listopadu tohoto roku vydali nejvyšší čeští ústavní činitelé společné **prohlášení**, v němž mimo jiné potvrdili, že ekonomické sankce EU vůči Rusku přijaté v reakci na ruskou anexi Krymu a následnou podporu separatistů na východní Ukrajině jsou vázány na plnění Minských dohod. Nebylo by na tom samozřejmě nic pozoruhodného, kdyby mezi podepsanými činiteli nebyli i prezident Miloš Zeman či předseda Senátu Milan Štěch, kteří v minulosti smysluplnost sankcí opakovaně zpochybnili (viz. jejich komentář ze srpna 2016 pro **ČT24**). Dopad sankcí se přitom dá jen stěží oddělit od jiných zásadních vlivů, které se podílely na propadu vzájemného obchodu v posledních dvou letech.

O účinnosti evropských sankcí proti Rusku a dopadu Ruskem zavedených protisankcí na českou ekonomiku se stále intenzivně diskutuje. Výzvy k ukončení sankcí ze strany prezidenta, předsedy Senátu a dalších vysokých činitelů včetně ministra průmyslu a obchodu Jana Mládka přitom tuto debatu vždy roznítily s větší intenzitou.

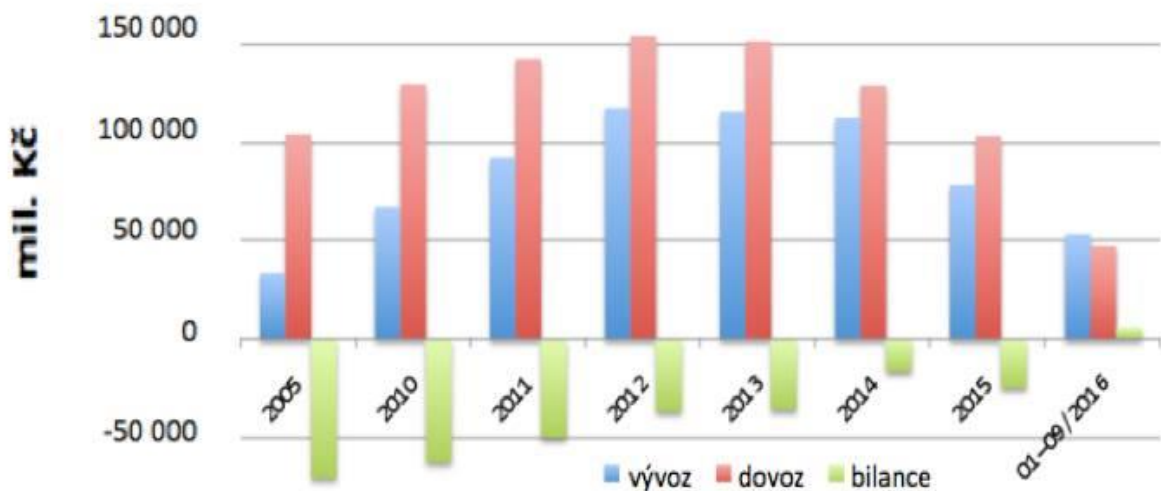
Hlavním argumentem výše zmíněných českých politiků pro zrušení stávajícího sankčního režimu vůči Rusku často bývá, že sankce a Ruskem přijaté protisankce mají prokazatelný negativní dopad na českou ekonomiku a export a poškozují česko-ruské obchodní vztahy. Pro zhodnocení platnosti tohoto argumentu je zcela logické položit si otázku, jak moc je ruský trh vůbec důležitý pro českou ekonomiku a zda byl pokles vzájemného obchodu způsoben pouze zavedením sankcí, nebo významnější roli hrálo značné oslabení ruské ekonomiky, která byla zasažena propadem cen na komoditních trzích.

Objem českého obchodu s Ruskou federací byl ke konci 90. let na historicky nejnižší úrovni, ale od počátku nového tisíciletí začal výrazně stoupat. Během deseti let v období 2003–13 se český vývoz do Ruska zvýšil zhruba desetinásobně. Této situaci přihrával i fakt, že ve stejné době Rusko zažívalo ekonomický růst, na němž se podílelo zejména zdražení surovin na světových trzích. V roce 2012 vývoz do Ruské federace díky těmto jevům představoval 3,8 % celkového českého exportu a převyšoval tak například vývoz do Itálie.

Ve světle tohoto vývoje byl růst českého exportu do RF zohledněn i v **exportní strategii ČR** pro období 2012–2020, kde Rusko bylo zařazeno mezi 12 prioritních trhů, na které se vláda i vývozci mají soustředit. Podle ředitele Komory pro hospodářské styky se SNS (Společenství nezávislých států) Františka Masopusta se tento krok stal z psychologického hlediska důležitým signálem pro české exportéry a nebyt následného zavedení sankcí a propadu ruské ekonomiky, znamenalo by to další posílení obchodu s Ruskem.

Vývoj zahraničního obchodu s Ruskou federací

Zdroj: Český statistický úřad

Výrazné oslabení vzájemného obchodu však začalo být znatelné od druhé poloviny roku 2014 a naplno se projevilo v roce 2015. S necelým dvouprocentním podílem na českém vývozu se Ruská federace za září 2016 ocitla na třinácté příčce hlavních vývozních partnerů, zatímco ještě v září roku 2014 se s 3 % podílem nacházela na osmém místě.

Za předchozí tři roky celkový obrat obchodu s Ruskem poklesl o více než 46 %, z 13 970 milionů dolarů v roce 2012 na 7464 milionů v roce 2015. V roce 2016 negativní vývoj obchodní bilance dále pokračoval a Česká republika, zejména díky velmi nízkým cenám ropy a plynu, poprvé dosáhla kladného salda vzájemného obchodu. Z grafu o vývoji zahraničního obchodu je však zjevné, že rok 2012 byl historicky zcela ojedinělý. I přes všechny problémy byl export v roce 2015 stále vyšší než v období 2005 až 2010.

Podíl 15 hlavních zahraničně obchodních partnerů pro vývoz (v %)

Státy	09/2014	Pořadí	09/2016	Pořadí
Německo	33.2	1.	32	1.
Slovensko	8.1	2.	7.8	2.
Polsko	5.9	3.	6.0	3.
Francie	5.1	4.	5.2	4.
Spojené království	5.0	5.	4.9	5.
Rakousko	4.2	6.	4.4	7.
Itálie	3.8	7.	4.5	6.
Ruská federace	3.0	8.	1.9	13.
Maďarsko	2.7	9.	3.0	8.
Nizozemsko	2.6	10.	2.8	10.
Belgie	2.3	11.	2.3	11.
Spojené státy	2.3	12.	2.2	12.
Španělsko	2.3	13.	2.9	9.
Švýcarsko	1.7	14.	1.6	14.-15.
Švédsko	1.6	15.	1.6	14.-15

Zdroj: Český statistický úřad

S ohledem na výše zmíněný propad je však téměř nemožné přesněji určit význam oboustranných sankcí a oddělit je od dalších zásadních vlivů (strukturální problémy ruské ekonomiky, propad rublu, pokles cen na komoditních trzích), které měly dopad na stav vzájemného obchodu. Velice těžko se proto dá zmapovat, který faktor hrál jakou roli. Tuto skutečnost potvrzují i slova Vladimíra Dlouhého, prezidenta Hospodářské komory, podle kterého by se ruská ekonomika ocitla v krizi i bez politického konfliktu a uvalených sankcí. Některé systémové nedostatky sankce spíše jen zvýraznily a občasné volání po jejich zrušení nejvyššími představiteli není tím pádem přesvědčivé.

Odhady dopadů sankcí na českou ekonomiku dále značně komplikuje probíhající reexport českých výrobků přes Německo či Itálii a země, které nepřistoupily k sankčnímu režimu. Například vzhledem k objemu německo-ruského obchodu a úzké navázanosti českého trhu na německý lze předpokládat, že konečný obchodní dopad byl mnohem znatelnější než se obvykle uvádí. Bez zahrnutí obtížně zjistitelných dat o reexportu jsou bohužel zmíněné údaje o poklesu vzájemného obchodu mezi Ruskou federací a Českem stěží kompletní.

Zavedení sankcí vůči Rusku má také mnohé neopomenutelné nepřímé důsledky. Je málo veřejně známé, že řetězec událostí z posledních dvou let dodal Rusku impuls k provedení dlouho diskutovaných reforem týkajících se ruské hospodářské strategie. Mnohem intenzivněji se probírá potřeba modernizace ekonomiky a větší diverzifikace. Tyto kroky mají za cíl podpořit domácí výrobu a snížit závislost na dovozu, což v příštích letech může negativně ovlivnit vývoj českého exportu na tento trh. Dá se proto předpokládat, že pokračování a rozvíjení ekonomických vazeb se tak stane více nejistým a nepředvídatelným.

Text je prvním ze série příspěvků, které vznikly v rámci projektu „The development of economic relations between the Visegrad countries and Russia: Before and after Ukraine“ podpořeného Mezinárodním visegrádkým fondem.